

ЗМІСТ

Слово до читачів. <i>Так мало статися</i>	9
Августина	15
Мовчи!	37
Змушений вбивати. Щоб повірити	55
Остання ланка	75
Мама Лена	89
Майдан: приватне свідчення	105
Боржник любові	113
Привіт, Боже!	129
Закрити «Республіку Пілігрим»	143
Янголи	167
Побудь мені Іншим	189
Післямова. <i>Дивовижний людинець пана Бога</i>	209
Подяки	214

Слово до читачів

Так мало статися

Моєму синові чотири. Маленька людина (іноді, здається, мудріша від мене), зі своїм світом, власним світлом і непідробною вірою в дива. Зрештою, як і всі діти. Зрештою, як і всі люди, які щойно починають життя. Моїм найбільшим материнським одкровенням стало усвідомлення того, що син — ані частинка мене, ані моє продовження. Він — цілком окрема сутність. Але як таке можливо? Звідки у фізичному втіленні двох людей (трохи схожому на мене, більше — на батька) цілком окрема особистість, грані якої геть не подібні ні на кого? І хто вирішив, що цей фантастичний хлопчик має народитися саме в нас? Очевидно, Хтось значно могутніший від нас. Хтось, чию присутність я чи не вперше почала відчувати, дивлячись, як син засинає, стискаючи в долоньках іграшкового песика Фенсі.

Син уявляє, що, коли спить, іграшки оживають. Стежить за тим, де вони опиняються вранці, шукаючи підтверджень власній вірі. Не пригадую, хто з нас вигадав цю казку, але я усіляко її підтримую. Бо й сама пам'ятаю, як у дитинстві віра в диво не лише сповнювала особливу радістю, а й тамувала страхи. Пригадую, як до певного віку молитва, якої навчила мама, була рятувальною в найтривожніші моменти. Я хотіла б передати синові щось таке ж дієве — безумовну віру і впевненість у тому, що світ цей побудовано правильно, а в кожному наступному дні є свій сенс і місце для дива. Але для цього треба самій вірити. Моя ж дитяча віра у процесі дорослішання слабшала і рвалася, мов тонке мереживо.

Декілька років тому я вперше говорила про це із владикою Борисом Гудзяком, тоді ректором Українського католицького уні-

верситету, а нині митрополитом Філадельфійської архієпархії Української Греко-Католицької Церкви у США. Ще студенткою сиділа в його ректорському кабінеті й щиро зізнавалася, що хочу вірити, але не можу. Тоді мені здавалося, що сучасній людині в сучасному світі вірити в Бога надто складно, надто архаїчно, надто неприродно.

А й справді: як виплекати та зберегти віру у світі, де нівельовано чимало цінностей, де самовираження за будь-яку ціну, потреба у славі та грошах стали новою релігією, де людьми керує споживацтво, де розвиток науки дає нам змогу перебирати на себе функції Бога? А може, людина вигадала Бога лише через страх смерті? Вигадала, аби знайти хоч якісь пояснення власній появі та існуванню?

Владика говорив про те, що віра — це не про «рацію», а радше про довіру. Та я не готова була цього прийняти, мій прагматичний розум вимагав доказів. Народивши сина, взялася їх шукати. Так, зрештою, і з'явилась ця книжка.

Я шукала людей, які присвятили життя свідченню Бога та служінню Йому. Хотіла зрозуміти, що керує ними і чи вони свідомі свого вибору та чи щасливі в ньому. Так познайомилась із сестрою Августиною, яка ще в підлітковому віці вирішила стати монахинєю і яка щиро поділилася зі мною не лише усвідомленим відчуттям власного покликання, але й історією пошуку Бога через спокуси. Зустріла отця Севастіяна — колись підпільного священика, який прийшов до Бога тоді, коли його Церква була забороненою, а вірити відкрито було небезпечно, і якому вдалося зберегти власну виплекану на спротиві віру. Познайомилась із військовим капеланом отцем Ігорем, який свого часу в лавах радянської армії спричинився до пекла в Афганістані, а опісля взявся оберігати душі тих, хто так само віч-на-віч зустрічається зі злом.

Спілкувалася з людьми, які через віру шукають власного спасіння. «Бог змінив мене. І він допоможе мені вийти на свободу», — переконаний довічно ув'язнений за декілька убивств Руслан. Він розповідає про власні злочини так, ніби насправді не вважає себе

винним, ніби вбивати його змушували обставини. І у вірі своїй виглядає вимушеним — бо інакше надії для нього не залишається.

Розмовляла з тими, хто, опинившись у безвиході, досі шукає опори. Трьох жінок із репортажу «Янголи» поєднало спільне горе — невиліковні генетичні хвороби дітей. Кожна з них має особливі стосунки з Богом, а одна навіть цілком заперечує Його існування (інакше, каже вона, він не допустив би таких нелюдських страждань невинної дитини). Втім об'єднує їх дещо більше — цитуючи Джоан Роулінг, усвідомлення того, що «успіх справи залежить не від кількості прихильників, а від того, у що вони вірять». Нехай не у Бога, але в диво і кожний наступний день життя для своєї дитини.

А ще героїв цієї книжки об'єднує віра в невинновипадковості. Кожен із них відчуває себе частинкою чогось більшого, і це їх надихає. «Так мало статися», — каже Оксана Александрова, яка чула, як за зачиненими дверима помирає її донька, а сама нічого не могла вдіяти. Після втрати вона опікується сотнями дітей, які мають ту саму недугу, що забрала її доньку. «Так мало статися», — каже Ігор Козловський, якого викрали бойовики «ДНР» і ув'язнили на два роки. «Так мало статися», — так чи інакше сформульовані ці слова говорив кожен із героїв.

Їх не сказав лише один — поцілований Богом, обдарований у всьому, навіть у власному нещасті, літератор Юрій Іздрик. Із поблажливою зверхністю він дивиться на тих, хто говорить про існування божественного плану для кожного, а потребу людини у вірі та Богові пояснює потребою любити. Але ця книжка також і про це — про любов, яка кожного з нас чинить людиною.

Мої герої — дивовижні люди. Їхні життєві історії можна читати із захопленням, недовірою чи острахом, але неможливо ними не дивуватися. Водночас ніхто з них не є святим. Ба більше — вони помилялися і помиляються, інколи фатально.

В історіях, які ви читатимете, є безліч прикладів маленьких див. Як-от зустріч героїні репортажу «Привіт, Боже!» із монахом на ім'я Серафим саме в той момент, коли вона хотіла знати напевне, чи існують янголи. Чи поява конверта із грішми саме тоді,

коли героїня-монахиня найбільше їх потребувала. Працюючи над книжкою, я також пережила подібне.

Якось, чекаючи отця Севастіяна, залишилася наодинці у храмі, де він є настоятелем. Слухала тишу, вдивлялася у дерев'яний іконостас, тьмяно освітлений єдиною лампадкою, думала про своє. І раптом картинка перед очима втратила чіткість. Я кліпала очима, але ефект не зникав — іконостас здавався цілковито розмитою плямою, а єдиним виразним зображенням залишався лик у відблисках срібного свічника. Коли все минулося, я роздивлялась той свічник — він був гладеньким. Але мені здавалося, що бачу в ньому обриси обличчя і фізично відчуваю чийсь присутність. Тоді я переживала смерть бабусі, яка ішла з життя довго й важко, страждаючи від деменції. Вона багато за що трималася у житті: за власні ритуали, за спогади про чоловіка, який помер на 20 років раніше, за власні образи і ще — за квартиру, у якій колись була щасливою і в якій доживала віку сама. Понад рік після її смерті ми не могли продати тієї квартири в чужому місті. «Відпусти, будь ласка, — попросила я тієї трепетної миті у храмі. — Не тримайся більше ні за що земне. Будь з Богом. І хай там тобі буде краще, аніж тут». Наступного ранку мені зателефонувала мама — квартиру продали.

Це можна було би вважати випадковістю. Але, вислухавши історії кожного з моїх героїв і героїнь, так само, як і вони, у випадковості я більше не вірю.

Жоден із цих текстів не був опублікований у медіях до виходу книжки. Це теж своєрідний експеримент і моя перша спроба писати літературні репортажі книжкового формату. Не всі тексти вдалися однаково глибокими та стилістично довершеними; не всюди я могла описати все, що знаю, щоб не нашкодити героям. За це перепрошую читачів. Але для мене надзвичайно цінно, що кожен із героїв у певний момент наших довгих розмов зворушувався до сліз. Думаю, це свідчить про щирість сказаного.

Зрештою, книжка вийшла не такою, якою була задумана. І це очікувано — шукаючи, ми ніколи не знаємо, що знайдемо. У ній немає

простих і прямих відповідей. Натомість «Бог дивовижних людей та інших грішників» — це сув'язь щирих та відвертих свідчень людей, які говорять про Бога, не соромлячись власних помилок, слабкостей чи сумнівів. І в цьому найбільша цінність цих історій.

Августина

«Істинно святі люди притягують до себе все, що є земним».

Свята Тільдеґарда Бінгенська

Понад сто років тому жив в одній з арабських країн¹ такий собі Дамир. Народився він у гірському селищі та як підростав, усі помічали — дивний хлопець, мовчазний надто. Мовчав-мовчав, а тоді зник. Залишив рідних і пішки рушив до монастиря. Дорогою їв корінці, ягоди, дикий мед. За кілька років новіціату² отримав нове ім'я і все подальше життя віддав чернецтву.

Жив відлюдником у печері. Взимку і влітку ходив у зношеному одязі та стоптаних черевиках. Не розпалював вогню, щоб зігрітись. Спав на кам'яній плиті, а під голову підкладав поліно. Завжди мовчав. Втім його молитви робили дива: повертали сліпим зір, зцілювали недужих.

На Різдво 1898 року, вже старцем, монах помер. Через 80 років його зарахували до сонму святих.

Сестра Августина чула про святого. Була знайома із настоятелем монастиря, що тепер має ім'я Дамира і де зберігаються його мощі. Втім скептично ставилася до його чудес.

Не думала про це. Турбувалась про те, де дістати гроші. Вона саме вчилася у тій арабській країні — через бюрократичні затримки стипендії не мала чим платити за гуртожиток і за що жити.

¹ Усі імена та географічні локації у цьому тексті змінені або приховані.

² Новіціат — період випробування вступників до чернечого ордену.

Потребувала щонайменше 700 доларів. Натомість у кишені було тільки 10.

Позичати соромно, та й нема в кого — у чужій країні була зовсім сама.

Аж тут дзвінок: «Сестро, приїжджайте до нас». Телефонував настоятель того самого монастиря. Поїхала. Грошей вистачило рівно на дорогу туди — монастир заховався на горі в передмісті. Побалакала по-дружньому з настоятелем. Побула наодинці біля мощей святого.

«Ну, святий отче, — стояла навколішки, — робиш дива для інших, а я з дрібницею. Навіть ніяково. Та більше не маю у кого просити».

Вийшла, як уже сутеніло. Стояла біля брами й гадала, якою дорогою краще спускатися в місто. Мусила тепер йти пішки.

«Сестро, заждіть, — окликнула її секретарка. — Отець просив вас повернутися на хвилику».

«То вам, — простягнув конверт. — Хтось приніс нам сьогодні, а я вам передаю. Думаю, знадобиться».

Подякувала, вийшла. У конверті було рівно 700 доларів.

Обіт перший. Послух

Батьки

«Рідне містечко було для мене всім світом», — так розпочала свою розповідь сестра Августина. І це логічно. Бо саме звідти все й почалося.

Містечко на Західній Україні звели в середині 1960-х довкола копальні. Обживати його з'їхалися вихідці з довколишніх сіл. Перебралися з усіма набутками в однаковісінькі багатоповерхівки, однак замських звичок не позбулися: на околицях будували сараї, тримали кіз, корів, свиней — усю господарку. Діти могли пропустити школу, але не нагодувати поросят — ніколи.

Чергуючись із двома сестрами, худобу доглядала й Віра. Таке ім'я батьки дали їй при народженні. Самі не мали часу поратись.

Тато був добрим, правдивим чоловіком, працював водієм на БелАЗі. Доньки пишалися, що він кермує чи не найбільшим у світі кар'єрним самоскидом. Батько був з родини репресованих — мав чотири роки, коли їхню сім'ю вивезли до Сибіру. Згодом вчився там в інтернаті. У день смерті Сталіна прийшов додому заплаканим: «Вождь помер», — сказав. Відтак отримав від батька кирзовим чоботом: «Якби не твій вождь, нас би тут не було». До рідних місць родина змогла повернутися лише за 12 років.

Мама — кравчиня та набожна греко-католичка. У своєму віровизнанні, забороненому в СРСР аж до 1989 року, зізналася чоловікові, православному, вже як побралися. З любові прийняв і підтримував. Навіть тоді, коли жінка попросила дозволу правити в їхній квартирі таємні Літургії.